UDK 808.63-3(091)
Velemir Gjurin
Filozofska fakulteta, Ljubljana

ALI JE RINIJEV KODEKS TUDI SLOVENSKI SLOVAR

Bezlajeve hipoteze, da so v Knjigi zdravilnih rastlin Benedikta Rinija (15. stol.) nekateri izrazi slovenski, in ne hrvaški čakavski, ni mogoče potrditi. Skoraj vse od nekaj čez dvajset besed oz. pisavno odraženih oblikoglasnih značilnosti, ki naj bi bile slovenske, je mogoče z enako ali večjo utemeljenostjo pripisati narečjem vzdolž hrvaškega obmorja, kolikor ne gre sploh za ne dovolj prepričljive razvozlave zapisov in etimologije.

F. Bezlaj's hypothesis that the 15th century herbal *Liber de simplicibus Benedicti Rinii* contains several botanical terms which are Slovene rather than Croatian (Čakavian) cannot be sufficiently vindicated. Almost all of the twenty odd lexical or (mor)phonological particulars which have been presumed to be Slovene can either be equally well or better explained by the dialects along the Croatian seashore or they must remain open to suspicion as insufficiently convincing etymologies or decipherments of the original spelling.

0 Liber de simplicibvs Benedicti Rinij medici et philosophi veneti, rokopis v Narodni knjižnici sv. Marka v Benetkah (Mss. latini Cl. 6, N° 59; manoscritti marciani 2548), je dobil svoje ime po nadpisu v verzalkah nad uvodnim delom. Uvodu v tem Rinijevem kodeksu (kakor se tudi imenuje) sledi abecedno kazalo strokovnih izrazov, ki bralca pošilja k zaporedno oštevilčenim podobam rastlin (kartam), na hrbtni strani katerih so v levem stolpcu grški (v latinici), latinski, arabski (v latinici), slovanski (*ſclauonice*, v latinici), izjemoma tudi nemški in še bolj izjemoma še kateri (npr. »romane, calabrice, ytalice«) izrazi za upodobljeno rastlino, včasih tudi njen plod ali celo izdelek iz nje ipd. Pri nekaterih geslih ta ali oni od glavnih štirih jezikov manjka, zlasti slovanski; tudi zaporedje jezikov ni zmeraj enako in rubrika za posamezni jezik se lahko v istem geslu pojavlja po večkrat; nekateri pripisi so očitno iz poznejšega časa in najbrž od druge roke. Desni stolpec gesel je pisan razpravno (enciklopedični podatki). Z nekaterimi izrazi sega slovar prek rastlinskega imenja v strogem smislu, npr. z *Muca* 'moka', *Cruch* 'kruh', *Chelche* 'kolke (= otre, tulje)'. Slovarju dajejo — poleg njegove starosti ter številnosti in nezgoljevropskosti v njem uslovarjenih jezikov — posebno slovarskozgodovinsko vrednost kakovostne upodobitve rastlin (njih umetninskost je občudoval npr. znani angleški estet John Ruskin). — Na koncu kazala piše: *Explicit tabula libri de ſimplicib(us) plantar(um) nico lai rochabonella Co(r?)-nicla nenſis phiſici.* To in še nekaj drugih stvari kaže, da je pravi avtor najbrž Nikola Rokabonela (Nicolò Roccabonella, rojen 1386 v Coneglianu, umrl 1459 v Benetkah), ki je med 1449 in 1453 živel v Zadru.

0.1 Za Slovence je Rinijev kodeks postal zanimiv, ko je Bezlaj pred dvajsetimi leti prvič namignil, da se zdi, da so v »najstarejšem rokopisu, ki upošteva južnoslovanska rastlinska imena .. in ga je leta 1415 napisal Benečan Rinij«, ta imena »čakavska in slovenska« (Bezlaj 1967: 151). Pozneje je Bezlaj v sodelovanju z V. Suyerjem — kakor kaže, še zmeraj na podlagi drugotnih

virov[1] — v posebnem članku (Bezlaj-Suyer 1973/74)[2] skušal svojo hipotezo utemeljiti z razborom nekaj več kot dvajsetih izrazov oziroma oblikoglasnih, besedotvornih in podobnih značilnosti, ki bi utegnile biti prej slovenske kot hrvaške (čakavske). Pri tem je Bezlaj navedel med drugim Putančeve besede, da je Rinijev rokopis velik terminološki in hkrati prvi hrvaški slikovni slovar (Putanec 1962: 504); tako je bilo — najbrž nezavedno[3] — implicirano, da se slovensko slovaropisje začenja prav z Rinijevim slovarjem, saj se začetek pisanja le-tega postavlja v leto 1415 (Minio 1952/53: 53), torej celo pred nastanek glos in glosarčka v Stiškem rokopisu.

0.2 Zanimivo je, da na Knjigo Benedikta Rinija delno spominja Ljubićev opis »debelejšega rokopisa s slovenskim izgovorom iz 15. stol.«, katerega lastni prepis je Ljubić, kakor sam trdi, zaupal Trdini, nakar se je izgubil.[4] Fekonja (1886: 44) je, že po izidu Šulkovega Imenika bilja, javno pozival, ne »bi li nas g. Trdina znal o tém kaj pobliže izvestiti«. Ta rokopis pač ne more biti istoveten z Rinijevim; je pa ravno Ljubić iz Rinijevega prepisal vsa imena za Šulka in je potemtakem bržkone zaslužen tudi za bežni opis slovarsko-tehnične podobe, kakor ga daje Šulek: »Na svakom listu naslikana je prekrasno (per magistrum Andream Amadio, Venetum, pictorem sublimem) pojedina biljka, a na drugoj strani je opis biline i kako se zove arapski, grčki, latinski, hrvatski (sclavonice) i gdješto njemački (teutonice)« (Šulek 1879: XVIII). Šulek je v svoj Imenik rastlin sprejel večino Rinijevih slovanskih ustreznic in ni prav nič dvomil o njih hrvaškosti, čeprav je pripomnil, da nekaterim »neima više traga u današnjem hrvatskom jeziku, al jim nalazimo premce u jeziku češkom« (Šulek 1879: IV). Minio (1952/53: 55) je domneval, da so češki izrazi v Riniju od istega vira, kakor naj bi bili nemški: od zadrskega trgovca z zelišči in zdravili Johanna Reinhardta (sinú Hermanna R.) iz Aschaffenburga. Toda drugega dokaza, kot da je Nemčija »un paese vicino alla Boemia«, Minio ne navaja (poleg tega je Aschaffenburg blizu Frankfurta, torej ne ravno blizu Češke). Verjetno nobena od Rinijevih slovanskih ustreznic ni češka. A po mojem (Gjurin 1986: 375—6) tudi za njih slovenskost za zdaj ni trdnih dokazov: Bezlaj se je deloma opiral na drzno dekodiranje za-

[1] V knjižnici Oddelka za slovanske jezike in književnosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani so zdaj dosegljive črno-bele fotokopije besedilnega dela in nekaterih podob Rinijevega kodeksa. Berljivost slovanskih izrazov je otežena ali onemogočena le na par mestih, pač pa je v glavnem zabrisana razlika v barvi oziroma svetlosti črnila (prvotnih in poznejših) zapisov.

[2] Kadar se v pričujočem članku sklicujem samo na stran brez omembe avtorja in letnice, je mišljen prav ta članek Bezlaja in Suyerja.

[3] Bezlaj niti enkrat ne uporabi besede *slovar*, ampak imenuje Rinijevo delo le *rokopis, kodeks* ali *herbarij*.

[4] »U knjižnici sv. Marka u Mletcih nalazi se poveći rukopis iz XV. stol. slovenskim izgovorom napisan, i isto onako latinskimi pismeni. Taj rukopis prepisah još g. 1859, a kašnje moj prepis uz prošnju povierih momu onda prijatelju i kolegi Prof. Trdini u Rieci; no taj prepis neznam kako propade. Kašnje višeputa baveć se u Mletcih zapitah u Marciani, da mi onaj stari rukopis pokažu, ali nemogoh ga se više doćepati. Ondašnji knjižničar ili bolestan ili odsutan; podknjižničar, surov, izpričavao se, da o njem ni nezna; pristav grof Soranzo, udvornik do mire, uloži sve sile, da ga iznadje, no u službi nov, sav trud mu u bah. Jedini, koi se je mojoj želji mogao te po svom zvanju morao odazvati bješe ondašnji pisar Lorenzi, ali ta kukavica voli ono vrieme službeno, za koje plaću vuče, potrošiti na prepišivanja za novac.« (Ljubić 1864: 545.)

pisov in etimologiziranje tako dobljenega, še več pa na prvine, ki se dajo enako dobro ali bolje razlagati z narečji vzdolž hrvaškega obmorja.

1 V Rinijevi besedi *Scrifalça*, po Šulku *skrižalica*, vidi Bezlaj »verjetno genetiv **krželjca*«, kar »ne more biti nič drugega kot današnje slovensko *križič, kržeč, kržič, krišič, keršec* itd.« (Bezlaj-Suyer 1973/74: 190).[2] Toda Šulek (1879) ima iz več virov od Senja do Dubrovnika potrjeni pomensko ustrezni obliki *skrižalina, skržalina* ter od drugod s srbohrvaškega govornega področja še druge oblike s *s-*. Bezlaj sicer izvirnika (tj. fotokopij) v času pisanja ni imel v rokah, toda že na podlagi prepisov pri de Toniju (1919: 190—279, 1923: 275—398, 1925: 123—176, zlasti pa Indice alfabetico 206—264) je razvidno, da pri Riniju ni podobnih zapisov z nemim *s*.

2 Zapis *Velcoftini ulafi* naj bi morda bil **velhot'ini vlasi* iz **velhot* 'Venera', narejeno (tip *velmoža*) iz *hot* 'priležnica, (cerkvenoslovansko) sla' (str. 191; Bezlaj 1976: 200). Pri Riniju je ta izraz v predzadnji vrstici 264. gesla, pod njo je še *prapraça mala*. Više je med grškimi ustreznicami tudi *Adia(n)tum*, kar pravzaprav pomeni 'neomóčen' (Webster 1976: 26), vendar v smeri **vlъgъkъ* (prim. pri Pleteršniku *volgâk, vólhək, volhkôst*) zapisa *Velcoftini* pač ne kaže razvozlavati, kljub občasnemu Rinijevemu *-el-* (že Bezlaj, str. 189, je opozoril na *telfticoren* in *Chelche*). Pri predpostavki, da je *Vel-* (ali morda *vel-* — med nekaterimi velikimi in malimi črkami je v tedanjem pisanju težko razlikovati) pravzaprav latinski *vel* 'ali', pritegnjen pomotoma k desno od njega stoječi sopomenki iz niza slovanskih izrazov v kaki starejši pisni predlogi[5] (prim., da se v geslu navaja pod spornim izrazom še sopomenka *prapraça mala*), je mogoče v preostanku *coftini* videti npr. tudi obliko *gospini (vlasi)*, ki v vseh pogledih ustreza sopomenki *gospin vlas* (Šulek jo navaja iz Stullijevega Rjecsoslòxja, izšlega v Dubrovniku 1806), pomensko pa npr. slovenski sopomenki *lasci device Marije*. Resda bi bilo v takem prepisu sumljivo veliko napak, toda tudi Bezlajevega *f* pisava *ft* ne upravičuje, in dejstvo je, da nekaj zapisov pri Riniju je skvarjenih.[6]

2.1 Bezlaj je sam napisal (str. 191), da »bo šele analiza grafike v originalu pokazala, če je [njegova] vabljiva domneva upravičena«. S *ft* se *ć* (Velco*ft*ini) v Riniju sicer ne zapisuje. S *ti* je zapisan vsaj enkrat v *Jagnetie zeglie* (= janjeće), in sicer gotovo od mlajše roke. Praviloma se piše s *ch*: *Schyreniça bela, Schienzi pitomi, Schyr pitomi/diviy, Bliufch, Tofch* (= vse *šć*), *Brochy pitomi, lechya* in *Lecha vodena, Chnegich* (= *knegić* od *knego* ali pa *knežić*, gl. Skok 1972: 109), *ochyas* itd. Res imamo poleg *Schyr* tudi *Stir congfchi*,

[5] Prim. pri Bezlaju: »Tudi slovanska imena dajo slutiti, da so bila vsaj deloma prepisana iz starejših beneških predlog. Drugače bi si težko razložili, da najdemo npr. med arabskimi sinonimi za Tanacetum vulgare obliko *Sebenich* .. Samo skrben in natančen semitološki pregled arabskega gradiva pri Riniju bi pokazal, ali je primer *Sebenich* osamljen. Tudi za Dictamnus albus, ki se danes imenuje slovensko *jesenik, jesenek* in sbh. *jesenak*, .. je kasnejši pripis med arabskimi imeni *jasena, jaseni*« (str. 187—8). *Sebenik*, če je tako brati, je res naveden med arabskimi ustreznicami, *Iafena* in *Iefeni* pa sta jasno označena s *fclauonice*, a ju je de Toni (1923: 349) pomotoma priključil k arabskim ustreznicam, ki stoje nad slovanskima.

[6] Že Šulek je tožil, da »se jedva domišljaš, kako da jih pročitaš« in da jih nekaj ni »nikako umio odgonetnuti« (Šulek 1879: XVIII, IV). Vendar je nekaj zgledov, s katerimi Šulek potrjuje to skrivnostnost, v resnici zapisanih povsem sistemsko, npr. *Ermang* (rmanj) in *Tuçang diuiy*: v izglasju je pri Riniju *-nj* zapisan z istima črkama kot sredi besede, le da stojita v obrnjenem zaporedju (prim. *Copitgnac gorfchi*); tako tudi *-lj*: *Çulg beli* (= žulj), proti *Ripagl* (ripalj) od poznejše roke.

toda to sta oblikoglasni, ne zgolj pisni različici. Prav izjemoma je *ć* pisan s samim *c* (oz. *cy* = *c(i)*: *Scyençi morſchi*, konec prve in začetek druge besede sta slabo vidna, toda *Scy-* je razločno). V nekaj besedah na *-ić* je *ć* zapisan s *ç*, če drži Šulkovo branje: *Boſuriç, Sicavıç, Pachyç, Sançumiç* (*Sançuniç?*); ker Šulek za te besede nima potrdila od drugod, jih je mogoče razlagati tudi drugače, zlasti ker ima Rinij (poleg *Chnegich*) npr. tudi *Sicauiça bela* in *Pachyçe* (= sikavica, paćice), pri čemer je glas *c* zapisan z regularnim znamenjem zanj v c-jevski priponi (gl. § 3.1.2). Skok (1971: 180) navaja *božurica* 'svinja, ki se kolje o božiču'. Manj nam pomaga običajna dalmatinska oblika *božurak*, čeprav pomeni isto kot **božurić*: pri Riniju sicer izglasni *-k* je izjemoma zapisan tudi s *ç* (*liſgnaç* 'lešnik'), toda moti to, da bi bil *a* zapisan z *i*, prim. vendarle § 4.3 in § 3.1.7. Pri *Pachyç* moti tudi to, da bi bil isti glas (paćić) v isti besedi različno zapisan. Nasprotno pri *Sançumiç* (sansumić) črka *ç* za različna glasa manj moti, ker je tudi sicer podobno obremenjena v tipu *Svonçaç* (zvončac) in npr. hapaksu *Çubconçchi* (zub konjski). Prim. §§ 3.1.5—6.

3—4 Pri oblikah *Driuo/Drieuo* 'drevo', *Orich* 'oreh', in »opozicij[i] *divji* proti *pitom* ‚cultus', kar navaja Pleteršnik za slovensko Istro«, Bezlaj pripominja, da »nikoli ne bomo mogli z gotovostjo vedeti, iz katerega jezikovnega okoliša so bile prevzete« (str. 190).[7] Tudi oblike »*vulch* .. ali *podsolnaç* .. so v tistem času seveda bile mogoče tudi še v Dalmaciji« (str. 189). In če »je ime *očun* ohranjeno v slovenščini, je bilo seveda pred pol tisočletja lahko znano tudi dalje na jugu« (prav tam).[8] Takih primerov je pri Bezlaju še nekaj:

---

[7] Ta citat se začne: »Pri vseh teh oblikah nikoli ne bomo mogli ..«. Ni jasno, na katere *vse* oblike iz dotlejšnjega razpravljanja se nanaša; npr. ali tudi na *ut* 'od' (*Drieuo ut cetrun/narançe*), kjer Bezlaj pripominja, da je ta »redukcija enklitike .. sumljiva za čakavščino«; ali tudi na zveze *Vulçge iabolcha oble/vele*, ki »govore za slovensko izgubljanje neutra, ki je zaradi današnje razširjenosti nastopilo verjetno že zgodaj«; itd.

[8] Pri Riniju je v geslu 14 *Lochyon* popravljeno v *Lochyvn*, če smemo zaupati de Toniju (po fotokopiji sodeč, bi bilo prej obratno: *v* v *o*): »*Lochyon* herba [lokjon] [corretto in *lochyun*] ..« (de Toni 1919: 202, oglati oklepaji njegovi). De Toni si *lokjon* razlaga iz *lok* 'česen' (!: »aglio«) in v opombi dodaja: razen če gre za napačen prepis besede *ochyon*, kakor bi kazala poprava v *lochyun*, ki približuje »il nome dello zafferano a quello del colchico (*ochun* a c. 35 b), che in questo codice è chiamato tedescamente zafferano selvatico«. Tudi pri »karti 35 b« ima de Toni napačni prepis *Ochun*; pri Riniju je dejansko *Ochyvn* (geslo 36), in ta zapis Šulek pod geslom *Očun* pravilno citira, le namesto velike začetnice ima malo, na str. XVIII pa citira med neuganljivimi primeri *lochyvon* (torej *v* in *o* v zaporedju, namesto prekrivno!), pri tem pa tudi že ugiba: »ako nije očun .., jer je .. nalik na crocus«. Bezlaj je to napačno citiral: »Pri Šulekovem *ochyun* ‚Colchicum' .. namesto *ochun* pravi de Toni .., da je Šulek skombiniral to iz dveh imen. Za Crocus sativus je slovansko ime *lochyon*, korigirano že pri Riniju v *lochyun*, kar Šulek sploh ne navede« (str. 188). Po Bezlaju nas poleg *kačun, močunec* in drugih slovanskih oblik tudi »**ločun* ne preseneča; izolirana arhaična beseda se je naslonila na katerokoli bolj domačo osnovo« (prav tam: 185, 189). Mogoče in verjetno; toda v geslu 438 najdemo pri Riniju *Lanchyel*, kar de Toni (1925: 162) razvozlava v *ankiel; ankiel* navaja Šulek ne iz Rinija, marveč iz drugih dalmatinskih virov, medtem ko Rinijevo obliko, napačno prepisano kot *zanchyel*, navaja pod *Zankiel* brez sopotrditev od drugod, sklicujoč se na poljsko *żankiel*, zaradi česar ima v kazalu pod Rhus Cotinus ne *zankiel*, ampak *žankiel*. Tu imamo očitno (pri Riniju) enak nepričakovani vzglasni *l* pred samoglasnikom kakor v *ločun*. Da ne gre za italijanski spolnik, zmotno vzet za del slovanske besede?

3.1 Tako je npr. na splošno lahko res, da »Benečan 15. stol. ne bi bral.. *cerna*.. kot *crna*, ampak prej *černa*« (str. 190), toda kaj, ko je ravno *črn* tudi čakavsko (in kajkavsko) (Skok 1971: 277). Tudi ni čisto res, da v Libru de simplicibus »[s]edij pod *c* nima nobene posebne fonetične vrednosti; pri Riniju je tudi *Cemerica*« (prav tam). Ne povsem izčrpna razčlemba kaže, da zaznamuje *ç* naslednje:

3.1.1 Praviloma glas *č*, in sicer: a) ne pred samoglasnikom, izvzemši besedo *cvi(je)t* ter priponi *-ac/-ec* in, redko, *-ak*: *Çrifgna*; *luççha*, *Conoplicha hotoççha*, *hotoçchi paprut*, *Otoççha paprat*, *Smriçche*, sem moramo šteti tudi *Volçy bob*, prim. *Vulçge iabolcha oble/vele*, in morda tudi *Ofça (pifdiça)*, če je to *ovčja pizdica*, kar se zdi verjetnejše od de Tonijeve (1923: 294) domneve *ovcija pještica* (Šulek je izraz izpustil), je pa seveda lahko tudi *ovča*; *Coromaç flatchi* (izjemoma podvojeno: *coromaçç*), *Smriç* (*glufaç*), (*Çvit*) *fmriç*; b) pred zadnjim samoglasnikom, vštevši položaj pred zastopnikom jera/jora v obrazilu *-ac/-ec* in izvzemši obrazilo *-(i)ca*: *Maçur*, *Spinaça*, *Gufomaça*, *narança*, *Tuçang*, *Melēnçane*; *-čac/-čec*: *Lubçaç* (*diviy*) dvakrat, *Svonçaç*, *Cameniçaç*, *Scoçeç*.[9]

3.1.2 Glas *c* v omenjenih c-jevskih priponskih obrazilih, prim. poleg že navedenega: *Odfenaç*, *Sminaç*, (*Smriç*) *glufaç*, *Podfolnaç* dvakrat, *Jefinaç*, *Rugnavaç*, *Treputaç* in *Triputeç*, *Sulçeç*; *malatraviça*, *Digniça*, *Lipaviça*, (*Brofcva*) *glauatiça*, *Pafuiça vel pafq(ui)ça*, *Sulteniça*, *Stercauiça*, *Bocviça* (*vodena* in *uela*), *puchauiça*; *prapraça* (*mala*), *Prapratça*; tako tudi v stranskih sklonih teh besed, torej tudi pred sprednjimi samoglasniki: *Preftaçi*, *Scyençi morfchi*, *Pachyçe*, *Jauorniçe*, *Micuniçe*, *Slive modriçe*, *Soch od pfeniçe*, toda pomotoma *gliubice*;[10] zunaj teh obrazil pa redno v besedi *cvi(je)t*: *çuit*, *Çvit* (*fmriç*), *Çviet ot fipca* (de Toni napačno *Vret od šipka*), enkrat pomotoma *Pervi cvit*.[11]

3.1.3 Glas *ć* v samo (?) štirih besedah na *-ić*, če drži Šulkovo branje: *Bofuriç*, *Sicaviç*, *Pachyç*, *Sançumiç* (*Sançuniç*?) — gl. tu § 2.1.

3.1.4 Glas *ž* samo (?) dvakrat: poleg *Çulg beli*[12] še *çelud* (nad *ç* je morda še črtica?) kot poznejši pripis ali morda *prepis* starejšega *Xelud* v istem geslu (prim. *baxouina* za *bažovina*): črka *x* je bila v takratnem rokopisu podobna črki *ç*, če je bila ta bolj hitro, manj pazljivo pisana.

3.1.5 Glas *z* izjemoma v besedi *baç* 'bezeg' (prim naše krajevno ime *Bazovica*) in v vzglasju zveze *Çubconçchi* (= zub konjski);[13] Šulek vidi tudi v *Terft od çachara* 'sladkorni trs' glas *z*, toda tu bi bil mogoč tudi glas *c* (kar bi dalo v bistvu regularen zapis) ali *dz*, ali celo *s*.

---

[9] Pri Riniju je res nekaj oblik z *-eç*, ne pa tudi »celo *Scoçç*«, kar ima Bezlaj (str. 191) od de Tonija (1923: 321, oz. *Scoçc* v 1925: 254): Rinijevo geslo 240 ima dejansko *Scoçeç* ali pa, manj verjetno, celo *Scoçaç* (fotokopija na tem mestu ni čista), in tudi v geslu 54 je *Scoçeç* (kot pri de Toniju 1919: 226).

[10] V geslu 217; vendar (od poznejše roke) *gliubiça bila*, *gliubiça futa* v geslih 56 in 57.

[11] Po drugi strani je enkrat *Çafaran diviy* (geslo 15), pri Šulku brano *cafaran*, toda prim. pri Šulku iz hrvaškoobmorskih virov *čafran* poleg *cafran*.

[12] »Če primerjamo branje *Çugl beli* (*žulj*?) pri de Toniju, *cugl beli* pri Šuleku, mu [sc. Šulku] lahko očitamo vsaj površnost« (str. 188) — kot nalašč tu je Bezlaju menda ponagajal tiskarski škrat: de Toni (1919: 224) ima pravilno po Riniju *Çulg*, in tudi Šulek je izpustil le sedij: *culg*. Prim. tu op. 6.

[13] De Toni (1919: 239) napačno piše in bere *Çubcon conchi* oz. *zubkon konjski*. V Riniju je na robu še »pojasnilo«: *Zub cōgfchi*. Oblika črke *-i* v *Çubconçchi* je čudna.

3.1.6 Glas *s* zaznamuje črka *ç* namreč, kot rečeno, pri *Çubconçchi* in *Sançumiç*, poleg tega pa še v *Sançun/Sançon* — pri Šulku *sansun*, toda »ne zna se gdje se tako govori« (Skok 1973: 201) — in *Çlenovitaç* (Šulek: slanovitac).

3.1.7 Glas *k* po pomoti (namesto črke *c* brez sedija[14]) enkrat v *Boçviça ſtridna* ob siceršnjem rednem *bocviça* in že v istem geslu tudi *buchviça* (in *ch* za *k* je zelo običajen[15]) in enkrat v *liſgnaç* 'lešnik' (prim. *Lisca* 'leska') ob dejstvu, da bi v množini **liſgnaçi* šlo za glas *c*. Včasih se zdi še kak *-aç* mogoče brati kot *-ak* (*Serpaç, Vrisaç*), vendar nas zunanji razlogi bolj ali manj močno vračajo k branju *-ac*. Pri *Greço ſeme* (ali *Grcço?*) gre verjetno za pomoto namesto *Gerçco*, pod vplivom latinskega *grece*, ki stoji redno pri grških ustreznicah.

3.2 Očitno je torej, da črka *ç* razen v redkih izjemah zaznamuje oba trda nezveneča zlitnika. Oba — ali pa edinega (cakavizem).[16] V obeh primerih je malo verjetno, da ne bi potem veljala enaka nevtralizacija tudi pred sprednjimi samoglasniki[17] (in Bezlaj je morda mislil zgolj na ta položaj oziroma na to, da sedij pod *c* nima vrednosti glede *č*-ja proti *c*-ju, ne pa obeh proti *k*-ju). Stanje je tam táko:

3.2.1 Pri besedi 'rdeč'[18] je enkrat *ç* (*Mach çerlyeni* 'rdeči mak'),[19] vsaj štirikrat pa *c* (*Sandali cerlyeni, Roſa cerlyena, viole cēgliene, Cerlena meta*).

3.2.2 Pri *čemerika* imamo trikrat *ç* (*Çemericha cerna, çemeriche bele, Gorſchy çemerica*) in dvakrat *c* (*Cemerica polina mala* in *uela*; tu je čudno zapisano tudi *poljna*: z *-li-*).

3.2.3 V besedi za 'črn' je zmeraj črka *c* (*papar cerni, Çemerica cerna*).

3.2.4 *ç* imamo še v tipu *Sulçeç* in v: *Paſie mliçe, ffençiuo ſelje, Çeçunca, ciçech, ceuçech, Pçeligna metta, Gorçiça, Toriçiça*. (Pri *Toriçiça* (toričica) bi ob

---

[14] Črka *c* je glas *k* ne pred sprednjimi samoglasniki: *Coſiach, Conoplica hotoçcha, lochyca, drievo ut Tcugne, Broſcva glauatiça, Sipac, Drienac, Schyavilyac, Baſelac* (tako Šulek, de Toni napačno *-ch*), *Muca* 'moka' (Šulek ni sprejel), *Planica*. Izjemoma imamo tako pisan glas *k* tudi pred sprednjimi samoglasniki, bolje rečeno: dvakrat pred odrazom za zlogotvorni *r* (*ceruauaç, Dracugna ceru* — obakrat gre za drugačno, poznejšo pisavo, kar kažeta s svojo drugačno obliko veliki *A* besede *Aut*, ki stoji pred *ceruauaç*, in veliki *D* pri *Dracugna*), enkrat pa je pomotoma izpuščen *h* (*Ruſopaſmorſci*). Dvočrkje *ch* razen glasu *č* zaznamuje namreč tudi glas *k*: *Iasich caſli, Gorcha meta, curiach, Indich, Chiffeliça, Cruſche, Tchugna* (poleg *ut Tcugne*), *zub cōgſchi* (= konjski), *Pelin morſchi, derua Iabucha. Ch* je pogosto tudi *h*: *Petechova noga, Cruch, Chmel, Crehen* s popravkom v *Chrehen* (*kren* : *hren* ?), *chraſt, Orich, orhic* (lapsus) *od indie, Vcho*. Prim. *Grach loſegnach* (drugi *ch* je *k*). Nasprotno je glas *h* zapisan s *c* zelo redko: *Gracor, Selye pocoda* (?), morda *Cvost* (toda Šulek bere — in Skok sprejema — kot *kvost*). Izjemoma je glas *k* zapisan še drugače (s črko *k*, ali z *x* pri *Alexander*, ali s *q* pri *Rotqua*).

[15] Gl. op. 14. Če je res *Oſelp(er)dch* (s prečrtanim *p* kot okrajšavo za *per*) brati *-prdac*, potem *ch* vsaj enkrat odraža tudi glas *c*.

[16] Prim.: »Beneške grafične substitucije so zelo nedosledne in ne dopuščajo nobene gotovosti pri razlikovanju *c* in *č*« (str. 190).

[17] V vsakem primeru imamo takšno nevtralizacijo v stranskih sklonih, ko se tja prenaša *ç* iz imenovalnika: *Drievo ut narançe* (= č) proti *Soch od pſeniçe* (= c).

[18] »Pri Riniju je za ‚rdeč' dosledno rabljena oblika *čerlèn* .. Pri Trubarju imamo *zherlen*, pri Megiserju *zherlèn*« (str. 190). Vendar gre pri Riniju skoraj gotovo za *crljen*. Prim. tudi, da je v Registru Biblije (Dalmatin 1584: Cc iiij) *zherlénu* v slovensko-bezjaškem stolpcu, medtem ko je hrvaško-istrsko-dalmatinsko-kraški stolpec pri geslu *Erdézhe* prazen.

[19] Bezlaj (str. 190) ima napačno *Mach cerlyeni*.

Toriça mala in *velica* (torica) lahko pomislili na zmotno podvojitev pri prepisovanju: *Toriç(iç)a.*)

3.2.5 Črko *c* imamo še v *Bafelcena meta* (Šulek je bral *baselčena*, prav pa bo *baselčeva*, kakor ima Skok 1971: 116), *Macinaç* in *Vodeni macinaç, Ceperli, ceuçech, ciçech, Miffeciuo zeglie, Trava od ceruarof, Cincibar, luc cefan* 'česen', *Cicevarda coriena, Cefuina, ceflica, Cetron, Drieuo ut cetrun, Cefulja.* V več teh primerih bi bilo pač mogoče videti tudi glas *c*, kakor ga naj bi imeli v *Iutrocel.* Šulek sicer povsod bere *č*, tako tudi pri *Ancipres* in *Cerfol*, čeprav sam navaja iz dalmatinskega vira tudi *cerefolj*, Skok (1971: 56) pa navaja *ancipres/ancipreš* za Istro, in podobno bi našli *citrun* itd.[20]

3.3 Kolikor bi torej vseeno tvegali in se oprli na pisavo v Riniju, bi prej rekli, da je v zapisih tipa *cerlyen* in *cern* treba videti glas *c*. Seveda je bolj zanesljiva »obratna« trditev: v *ç* pred sprednjimi samoglasniki ni mogoče videti glasu *c*, razen kolikor gre za cakavizem, ali morda v posameznih izjemah *(Mach çerlyeni)*, in seveda ko je *ç* v priponi (§ 3.1.2—3) in sprednji samoglasnik v končnici.

4.1 Bezlaj (str. 192) opozarja, da »uporablja Rinij vedno *meta* in nikoli *metva*«, da je *metvica* v slovenščini znano le na severovzhodu, nasprotno pa je na »srbohrvaškem ozemlju .. razširjeno *metva*«, *meta* pa »samo sporadično«. Toda po Skoku (1972: 415) je oblike brez *-v-* najti ravno na otokih (Rab, Cres) in v Istri, Šulek pa navaja *Meta pisana* iz gradiva dalmatinskega zeliščarja di Visianija, ki je črpal iz rokopisa Bartulovića iz Makarske, iz herbarija (»ex parvulo herbario«) Barbierija iz Trogirja in iz Stullijevega slovarja (Dubrovnik). — Podobno je z opozorilom, da »Rinij uporablja v pomenu ‚herba' dosledno *zelje* .. Samo v pomenu ‚herba' pozna *fele* Megiser .., pri Gutsmannu .. je to še stranski pomen. Za srbohrvaščino poznata ta pomen samo Belostenec in Stulić. Vendar je med današnjimi ljudskimi fitonimi izpričano več z *zelje* sestavljenih imen kakor v srbohrvaščini« (str. 191). K temu je treba pripomniti, da ima Šulek za hrvaško obmorje izpričanih kup rastlinskih imen z *zelje*. Npr. za *zelje tatarsko* navaja kot vire »ljekar[a] samostana Franjevacah v Dubrovniku« Kuzmića in dubrovniška zdravnika Aquilo in Buća (poleg Stullija); za *zelje veliko* navaja iste tri vire in še rokopis Pizzellija (dubrovniškega ljudskega zdravnika), v katerem se nazivi »prilično slažu s onimi što jih ima u drugih dalmatinskih ljekarušah«, pa Durantejev Herbario z obrobnimi hrvaškimi glosami iz frančiškanskega samostana v Visovcu v Dalmaciji, pa še Lamblov »popis hrvatskih imenah dalmatinskoga bilja .. najpače na otocih dalmatinskih«; za *zelje vjetrnje (vitrnje)* navaja poleg Kuzmića, Pizzellija in Aquile-Buća še obrobne glose v italijanski botanični knjigi, »što ju je imao samostan isusovacah u Dubrovniku«; za *zelje volujsko* (prim. *volvi faich* = *voluj jazik*[21] v Riniju) navaja hrvaške pripise pod slikami rastlin v neki knjigi knjižnice samostana v Visovcu; za *zelje zmajno* navaja dalmatinskega di Visianija; za *zelje željudovo* navaja v Zadru izšlo knjigo splitskega profesorja Pettra, ki je po lastni izjavi črpal iz di Visianija, iz nekega (očitno Stullijevega) slovarja in od »der Einwohner«; za *zelje že-*

[20] Samo pisno je črka *c* za glas *č* pred sprednjim samoglasnikom v *mliciach, Meta macia, Macia meta*; v takih primerih zastopa *i* glas *j*. Prim. sicer *Vulçge (Volçge?) iabolcha* in *Ofça pifdiça* (kar je pa najbrž *ovča*).

[21] Tu ni pomote v zapisu: Skok (1971: 781) navaja metatetični »*zajîk* (Buzet — Sovinjsko polje)«, Šulek pa npr. *za(j)ik* z dalmatinskih otokov, *pasji zajik* s Cresa.

lučno navaja Bartulovića iz Makarske — itd. itn. skoraj od gesla do gesla. Kar pa se tiče izrazov z *zelje*, ki jih Bezlaj citira iz Rinija, kaže primerjava s Šulkom tole: *Smerdechye ſelje* in *Iarabigne zeglie* nista potrjena od drugod v istem pomenu, pač pa se navajata za slednjega sopomenki *jarebinjak* in *jarebinje seme*, med drugim iz Kuzmića in Pizzellija; podobno se za *ffençiuo ſelje* navaja v istem pomenu *všenčivec* iz Istre in Lambla ter *Ušenčivac* iz Lambla in Sabljarja (slednji je največ zbiral po Dalmaciji in Istri); za *Stivanſco ſelie* se najde v istem pomenu *zelje ivanje* (Aquila-Buć, Kuzmić, Dubrovnik), *ivanje zelje* (Pizzelli, Bartulović, Dubrovnik, Sabljar) in *zelje ivanjsko* (di Visiani in Vodopićev nabor flore »južne Dalmacije«); (*glavoboglno zeglie* ima sopomenko *glavobolja* iz gradiva, zbranega v Karlovcu in Virovitici); *Belo ſelje* je samo iz Rinija, toda *zelje bielo* in *bilo* v istem pomenu imata tudi dalmatinske vire. Vsaj pet nazivov je potrjenih v Rinijevi obliki in pomenu: *Iagnetie zeglie* je med hrvaškimi imeni, »koje je izpisao franjevac Anselmo de Canali iz staroga herbarija .. ljekar[a] Fr. Kussicza«; *Petrouo ſelie* ima Stulli; *Miſſeciuo zeglie*[22] imajo (z. *misečno*) Pizzelli, Aquila-Buć, Vodopić in di Visiani; *Straſno ſelje uela* ima v istem pomenu Bartulović, povrh pa je sopomenka *strašno zelje* npr. v pripisih dveh knjig v frančiškanskih samostanih v Visovcu oz. Senju in menda tudi v Danilovem (Zadar) gradivu, kamor je prišla najbrž iz »starije biljaruše .. iz Makarske«; *Ranno ſelye* ima Šulek potrjeno iz Istre. Brez potrditve ostaneta le čudno *Selye pocoda* in tudi čudno *Vridofno ſelie*.

4.1.1 *Vridofno ſelie* bere Šulek kot *vridovno*. Bezlaj (str. 191) pravi, da »je mogoče dvomiti v Šulekovo branje« in navaja sam po sebi pripričljiv argument, da gre za slovenski kalk (*britofno zelje*) izpričanega nemškega *Kirchhofsblume*: opre se na občno ime *britih* < *britof* 'ograjen prostor pri cerkvi', ohranjeno na Krasu, kjer so zgoščena krajevna imena *Britof*, italijansko *Centa* 'pas'.[23] A če primerjamo pri Riniju v geslu 273 kar dvakrat zapisano *Mertofnica*, moramo brati pač *f* za *v*, saj je *mrtovnica* potrjena še od drugod pri Skoku (1972: 471), prav tam *mrtva* (prehod v *u*-jevsko sklanjatev) z lokacijo »Sinj, Vranjic«.[24] Tudi *Nifnica* (geslo 230) bi težko brali drugače kot *nivnica* (Šulek dopušča tudi *niznica*, ker ima iz Rinija prepisano »nisniça ali nifnica« v slovarskem delu, v uvodu pa tudi »nifuica (metvica)«, česar v geslo *metvica* ni sprejel). Sicer pa Bezlaj ves čas napačno piše *vritofno*, česar nimata ne Šulek ne de Toni, ampak oba *d* namesto *t*, kakor Rinij (pač pa Šulek dodaja: »i.[li] *felce*«, ker je Rinijev *i* tu res bolj zakrivljen). — *Fritna meta* je po Bezlaju (str. 192) »treba po vsej verjetnosti brati *Britna* in pridevnikov tipa **brit6nъ* namesto **brit6kъ* je v slovenskih zahodnih narečjih izredno veliko«. Tu naj bi torej kot *b* brali črko *f* (in ne črko *v* kakor zgoraj). Res bi

[22] Bezlaj ima *Missecino* po de Toniju in Šulku. Vendar se mi zdi *u* razločen, če primerjam *u* in *n* v *Sclauonice*, ki stoji poleg te besedne zveze in je od iste roke.

[23] Krajevni leksikon Slovenije izkazuje npr. tudi *Brit(i)h*, *Briteh*, Atlas Slovenije pa več zaselkov *Britof* v jugovzhodni Sloveniji. Glede zunaj tega ozemlja stoječega *Britofa* na Gorenjskem prim. Bezlaj (1976: 45): »tpn. *Britof*, it. *Centa* .., toda *Britof* pri Kranju v 15. st. *Na Milech*«.

[24] Tu Skok primerja »slov.[ensko] *mrtovje* ‚Myrtenwald', neologizam?«, ne da bi povedal, od kod ima. Cigale (1860: 1027) navaja pod *Mirtenwald* poleg *mirtov gojzd* tudi *mirtovje* z *i*, za njim Pleteršnik *mīrtovje* z ustreznico *Myrtenwald* (z *y*). Skok ima torej od Pleteršnika, a napačno (tudi v popravkih v Skok 1974 nepopravljeno).

britna meta s stališča slovenščine ustrezalo za pomen 'vratič (Tanacetum vulgare)', zaradi grenke substance tanacetina. (Prim. *Gorcha meta* (Rinij 270) za drugo rastlino.) Toda zares izpričano imamo samo *briden* z *-d-*, to pa pozna tudi srbohrvaščina. Šulek je dekodiral *sritna* in uvrstil pod *Meta sridnja*, morda delno na podlagi latinskih Rinijevih ustreznic *Matricaria m e d i a* in *he[r]ba f(anct)æ marie* (*herba f(an)cte marie* ima namreč Rinij tudi kot ustreznico h *caloper*). Tudi Šulek je torej bral *-t-* kot *d*.[25] Če tako branje dopustimo (npr. kot piščevo pomoto), hkrati pa »dosledno« vztrajamo pri branju *f*-ja kot *v*,[26] dobimo *vridna meta*, in če sopomenka *Pifana meta*, ki je v Riniju v istem geslu št. 271 zapisana tik nad *Fritna meta*, res »zasluži pozornost zaradi verjetnosti pomena ‚huda, zla', ohranjenega v slovenščini« (str. 192), potem se *pisana* in *vridna* pomensko nekako ujameta (prim. slovensko *vred*, srbohrvaško *vrijed* '(po)škod(b)a'). De Toni (1923: 340) je bral *vritna* in zato zmotno zatrdil, da je to Šulek klasificiral kot 'konjska meta (Mentha crispa)', kajti Šulek s tem pomenom navaja *Meta vrtna* iz Murkovega slovarja. Za t. i. zlogotvorni *r* bi bila pisava *-ri-* pri Riniju nenavadna, toda vsaj kar zadeva črko za samoglasniški del postavljeno za *r*, se primeri najdejo: *Tren arbor* proti *Ternulye fructus* (oboje v istem geslu št. 192).[27] Sicer pa navaja Šulek *Gori-guzica polska* 'kamilica (Matricaria chamomilla)' kot gloso v Durantejevem Herbariju iz samostana v dalmatinskem Visovcu, tako da niti

[25] Šulkov vzglasni *s* je mogoče upravičiti toliko, kolikor je veliki *f* podoben *s*-ju, kakršnega Rinij občasno piše na koncu besede (gl. npr. obilico takih besed (tipa *Sucus*) v geslu št. 340). Ne poznam sicer primera, ko bi imel Rinij tak *s* prenesen na začetek besede; bi pa bil povsem mogoč.

(Tako je npr. prenesen na začetek neki drugi tip končnega *s* v *Soch ternulje nefrelle* (geslo 192), zaradi česar je de Toni (1923: 295) to bral *Boch*, in v *viole suote*, ki jih je de Toni (1919: 228) bral *buote* (geslo 57). *Sok* v Šulka seveda ni prišel, *viole* pa so pri njem *suote*, a razbrane kot *žute*. Prim. pri Bezlaju: »Šele analiza izvirnika bo pokazala, ali je pravilno de Tonijevo branje *viole buote* ali Šulekovo *suota* .. kot sinonim za *gliubiça suta*; *-l-* je izpuščen tudi v .. *basam* in na drugem mestu bere de Toni *Boch* .., kjer gre očitno za *sok*; *viole buote* more biti **žo(l)te* ali **žo(ụ)te*« (str. 189). Finka (1971: 30, 22) omenja čakavske govore, kjer se sredibesedni *l* izgublja, tudi ko je vidna etimološka zveza z izvorno besedo (*dočić* < *dolčić*), ne daje pa takih primerov pri besedah z etimološkim *l̥*, v teh ima čakavščina načeloma *u*, ponekod pa *al, el, ol*, tudi *lu*. Ali bi *suote* govorilo za prehajanje v *u* prek *uȯ*? Bezlaj (n. m.) navaja tudi »*Volçge iabolcha oble* ali *volçge iabolcha vele*«; de Toni (1923: 394) ima pri oblih *Volçge*, toda pri velih *Vulçge*; Šulek (1879: 119) ima obakrat *vulçge*. S fotokopij je videti, kot da bi pri Riniju (gesli 371—2) obakrat bil sprva *o*, vendar popravljen v *u*. Pač pa je v geslu 338 *Volçy bob*.)

Beseda *sridnja* je (domnevno) še v *Boçviça ftridna buchviça* (geslo 322), torej spet nepravilno zapisana. Po mojem je v *Fritna meta* kljub vsemu res *Fr-*, ker je enak duktus kot tu dovolj pogost pri besedah na *F(r)-* v Rinijevem uvodnem kazalu.

[26] Fonetično je to seveda lahko *f* npr. pri *Trava od ceruarof, Ofça pifdiça* in *Crifça* (= krivča; poznejša roka je tu prečrtala *f* in pred besedo pripisala *If*: iskrica; da je popravek napačen, je pisal že de Toni). *F* sem zasledil še v *Garofali*, kjer imamo pač tudi fonem *f*, in v sumljivem *Sfleticos*, kar Šulek razbira kot *spletikos*, vendar nima potrdila od drugod in za Geranium columbinum oz. G. rotundifolium (oz. po de Toniju G. molle) tudi med sopomenkami nima nič podobnega (Skok besede ni upošteval). De Tonijev *Mechinf* (de Toni 1923: 361) je napačno dešifriranje Rinijevega *Mechine* 'otrobi' (= mekin(j)e); do napake je prišlo zato, ker se zadnjega *e*-ja v *Mechine* tišči del *b*-ja besede *Cantabr(um)* iz vrstice niže, pa je *e* videti kot *f*, in ker Šulek *Mechine* ni sprejel, je ostal de Toni brez pravega vodila (prim. tu op. 29 in na kar se nanaša).

[27] V *Drin* in *drinulye* je prejkone treba videti prevoj *drěn-*, ne *drn-*.

zveze z *rit* (beseda se rabi npr. tudi v Istri) ne kaže apriori zavrniti, čeprav bi bila tvorjenka iz predložne zveze *vritni* dovolj nepričakovana. Ko Rinij govori »de camomilla« (geslo 275), navaja kot slovansko ustreznico *Camomilla*, kar je sicer res najbrž hrvaška *kamomil(j)a*, kakor meni Šulek, lahko pa bi bila tudi latinska *Camomilla*, ki se v istem geslu navaja med latinskimi ustreznicami (in bi bila pomotoma prepisana v spodnjo slovansko rubriko)[28]; saj se štiri gesla prej (271) kot ustreznica slovanskega *Fritna meta* in latinskega *Matricaria media* pojavi »arabski« *Sebenich*, in sploh je v tem delu v Riniju precej zmešnjav, kakor je razvidno iz de Tonijevih komentarjev. Vprašanje je, ali je *Fritna meta* sploh res 'vratič' in v ustreznem geslu. Tudi npr. *Boçviça ſtridna buchviça*, zanimiva zaradi besede *sridnja* (po Šulku), spet pisane narobe, ne spada v geslo 322, kjer se dejansko nahaja (prim. de Toni 1923: 364).

4.2 Bezlaj očita Šulku, da je »namesto *beli tarn* zapisal kar *beli trn*; verjetno bi takšna grafika za *r* — sonans kmalu vzbudila dvome v [Šulkove] trditve. Skrivnostno ime *carviça* .., ki ga je po Šuleku celo Skok sprejel v svoj etimološki slovar ([1972:] 55), je treba torej brati **krvica* in ga včleniti v beneškoslovensko sfero« (str. 188). Ne glede na to, da ima Rinij, kot rečeno, tudi *Tren* in *Ternulye* in *ceru* (krv) ipd., se postavlja vprašanje, zakaj je potrebna včlenitev v beneškoslovensko sfero, ko pa Bezlaj sam dodaja: »Sporadično se takšni refleksi pojavljajo tudi ponekod na čakavskem ozemlju.« Poleg tega je neskladno, ali vsaj neenoumno, če Bezlaj pozneje pravi: »Malo je verjetno, da bi zapis *Ermang*«, kar je dal Šulek pod *Rmanj*, ».. odražal izreko katerega hrvaškega narečja. Za slovenščino takšna vokalizacija ni nič nenavadnega« (str. 191). Ni sicer čisto jasno, kakšna vokalizacija (ɛr?, ər?), toda zapisana je na za hrvaščino navaden način, če smemo soditi po tem, kar piše Skok (1973: 149) pri krajevnem imenu *Rmanj*: »Latinske su grafije *Ermen* (1449), *Ermeny*, .. *Ermin* (1431). Piše se i .. *Erman* (1494) i .. *Orman* (1495), *Hermann*, *Hermanj*, *Ermain*. Sve te grafije predstavljaju u *er* / *or* hrv. sonantno *r̥*«.

4.3 Dokaj močne adute za slovenskost izraza ima Bezlaj (str. 189—90) v »primeru *Pisgi iasilra* .. (Šulek bere *pesyrazika*) .. Slovensko je danes *pasji jezik* .. Najbolj verjetna rekonstrukcija branja bi bila **pəsjì jezìk(a)* .. To je nedvomno samo v slovenščini mogoča oblika z grafično substitucijo *-i-* za stari polglasnik«. V Riniju v resnici stoji *Piſgi iaſika*, prim. tu fotografijo in na njej *k* v *kinogloſſa* v 6. vrstici; Bezlaj je bil pač prisiljen zaupati de Tonijevemu *iasilra*, navedenemu kar dvakrat (de Toni 1923: 332, 1925: 248). Kot se vidi s fotografije, taka pomota Neslovana ni presenetljiva; de Toni (1923: 333) je bil namreč prepričan, da Šulek tega izraza zaradi nerazberljivosti ni sprejel v slovar, in je — nebogljen brez Šulkove predrešitve[29] — skušal izraz povezati z *biž* 'grah'.[30] Vendar Bezlaj tudi Šulka ni citiral na-

[28] De Toni (1923: 342) je slovanski izraz pozabil prepisati — ali pa je mislil, da je latinski?

[29] »De Toni sicer očita Šuleku pomanjkljivo botanično znanje. Kar stošest[d]eset rastlinskih species je napačno identificiral po Linnéjevem sistemu. Vendar se pri branju slovanskih imen opira na Šuleka in samo izjemoma predlaga drugačno dešifracijo« (str. 188).

[30] »Il secondo nome slavo [prvo je *Gaves*] non fu registrato dallo Šulek perchè irreconoscibile. Forse deriva da *biž* (pisello) per l'aspetto degli acheni immaturi« (de Toni 1923: 333).

tančno, v resnici Šulek bere *pesyriazika* (pod *Pasji jezik*) in *pisgriasika* (na str. XVIII). To niti ni pomembno; treba pa bi bilo navesti, da je oblika *jazik* z *je-* > *ja-* (tudi) čakavska, in opozoriti na zapis *Pissirit* 'pasji rat' iz 1080 pri Skoku (1972: 611). Seveda pa bi bil enkraten zapis z *-i-* v Riniju, kjer je npr. tudi *Pafie mliçe,* prav lahko kar pomota. (Manj verjetno je izpadel *a*: **Paifgi*; *pajsji* navaja Skok (n. m.) za Istro.)

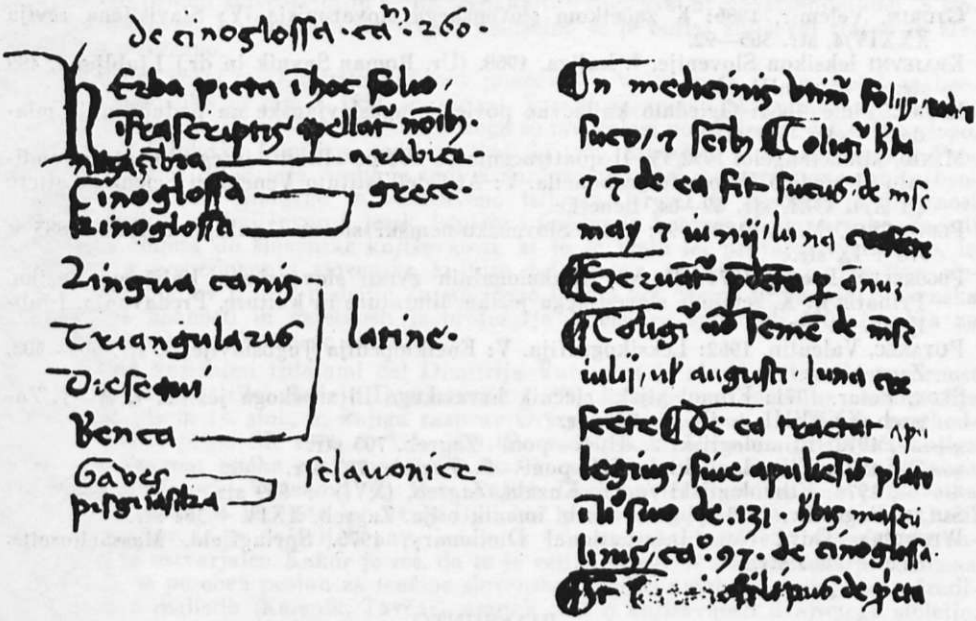

5 Vse to ne zanika popolnoma, da bi bilo lahko to ali ono v Rinijevem slovarju slovensko, kajti: »Ostro ne bo mogoče nikoli začrtati meje med obema jezikovnima področj[e]ma [sc. slovenščine in čakavščine] pred več kot petsto leti« (str. 192). Toda dokler se ne nabere trdnejših dokazov, mora Liber de simplicibus Benedicti Rinii ostati le hrvaški jugoslovanski slovarskozgodovinski mejnik.[31]

Navedenke

ATLAS Slovenije, 1985. (Ur. Borut Irgolič in dr.) Ljubljana. III + 367 + II str.
BEZLAJ, France, 1967: Eseji o slovenskem jeziku. Ljubljana. 187 str.
———, 1976: Etimološki slovar slovenskega jezika, I, A—J. Ljubljana. XXX + (II) + 236 str.
———, 1982: Etimološki slovar slovenskega jezika, II, K—O. Ljubljana. 267 str.
BEZLAJ, France, in Vaso SUYER, 1973/74: Liber de simplicibus Benedicti Rinij. V: Jezik in slovstvo XIX/6—7, str. 185—192. Ljubljana.
CIGALE, Matej, 1860: Deutsch-slovenisches Wörterbuch. Ljubljana. XIV + 2012 str.
DALMATIN, Jurij, 1584: Register .. V: Biblia .., str. Cc 3v—Dd iijv. Wittenberg.

[31] Prav tako ga za zdaj ni mogoče imeti za »[d]okaz širše pismene rabe na območju B_3 — to je na slovenskem beneškem zahodu .. Primeri, kakor beli *tarn, scrisalca* itd., kažejo nemara tudi po pisavi na B_3« (Pogorelec 1974: 5).

DE TONI, Ettore, 1919: Il Libro dei semplici di Benedetto Rinio. V: Memorie della Pontificia Accademia Romana dei Nuovi Lincei (Serie seconda) V, str. 171—279. Rim.
———, 1923: Il Libro .. V: Memorie .. VI, str. 275—398. Rim.
———, 1925: Il Libro .. V: Memorie della Pont. Accademia delle Scienze Nuovi Lincei (Serie seconda) VIII, str. 123—264. Rim.
FEKONJA, Andrej, 1886: O početkih slovenske književnosti. V: Ljubljanski zvon VI/1—2 in 4—7, str. 42—49, 105—107, 231—235, 281—286, 355—360, 418—423. Ljubljana.
FINKA, Božidar, 1971: Čakavsko narječje. V: Čakavska rič I/1, str. 11—71. Split.
GJURIN, Velemir, 1986: K začetkom slovenskega slovaropisja. V: Slavistična revija XXXIV/4, str. 365—92.
KRAJEVNI leksikon Slovenije, I. knjiga, 1968. (Ur. Roman Savnik in dr.) Ljubljana. 489 str. + 13 zemljevidov.
LJUBIĆ, Šime. 1864: Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske na podučavanje mladeži. Reka. 587 str.
MINIO, Michelangelo, 1952/53: Il quattrocentesco codice »Rinio« integralmente rivendicato al medico Nicolò Roccabonella. V: Atti dell'Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti CXI, str. 49—64. Benetke.
PLETERŠNIK, Maks, 1894—95: (ur.) Slovensko-nemški slovar. Ljubljana. XVI + 883 + 978 + IX str.
POGORELEC, Breda, 1974: Razvoj funkcionalnih zvrsti slovenskega knjižnega jezika. Prinatis k: X. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Predavanja. Ljubljana. 11 str.
PUTANEC, Valentin, 1962: Leksikografija. V: Enciklopedija Jugoslavije, 5, str. 503—508. Zagreb.
SKOK, Petar, 1971: Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I, A—J. Zagreb. XXXVIII + (II) + 791 str.
———, 1972: Etimologijski .., II, K—poni[1]. Zagreb. 703 str.
———, 1973: Etimologijski .., III, poni[2]—Ž. Zagreb. 703 str.
———, 1974: Etimologijski .., IV, Kazala. Zagreb. (XVI) + 839 str.
ŠULEK, Bogoslav, 1879: Jugoslavenski imenik bilja. Zagreb. XXIV + 564 str.
WEBSTER's Third New International Dictionary, 1976. Springfield, Massachusetts. 86 a + 2663 str.

RIASSUNTO

Vent'anni fa (1967) F. Bezlaj aveva accennato all'eventualità che «nel più antico manoscritto che riportasse termini botanici slavomeridionali» (vale a dire il *Liber de simplicibus Benedicti Rinii medici et philosophi veneti*, della prima metà del quattrocento e che si conserva nella Biblioteca Nazionale s. Marco di Venezia) taluni termini (fitonimi) indicati con *sclauonice* fossero anche sloveni (e non soltanto croati ciacavi). Più tardi il Bezlaj cercò di comprovare in un articolo a parte (Bezlaj/Suyer 1973/74) la propria ipotesi: sulla scorta della trascrizione che Ettore de Toni aveva fatto (1919—1925) dei termini del codice «Rinio» riportava e commentava un po' più di venti parole ovvero particolarità (morfo)fonologiche che sarebbero slovene. In tal modo, per quanto non esplicitamente, faceva del codice «Rinio» — che è in sostanza un grande dizionario (illustrato) plurilingue — anche la più antica opera lessicografica slovena (se non si prenda in considerazione il più che esiguo glossarietto e le poche glosse dei primi del XV sec. del manoscritto di Stična, cfr. Gjurin 1986). Il presente saggio dimostra invece — rifacendosi tra l'altro anche all'analisi delle peculiarità grafiche del Liber e al confronto coi termini croati riportati dal dizionario dei termini botanici dello Šulek (Šulek 1879) — che tutti gli esempi citati dal Bezlaj si possono ascrivere con uguale o maggiore legittimità ai dialetti della fascia costiera croata quando non si tratti in genere di una non abbastanza convincente decifrazione delle note e di una controversa etimologia.